

ЕКОЛОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ТА ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Автори: **Логінова А. О.** (розділ 1-2), **Яценко В. С.** (розділи 3-4)

Цикл: профільне навчання, 10 класи

Галузь: природнича, (частково здоров'язбережувальна та соціальна (питання здоров'я і безпеки, пов'язані із природничими науками)

Кількість годин: рекомендовано 1 год. на тиждень

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма курсу за вибором «Екологічний менеджмент та економіка природокористування» – це комплексна програма для учнів/учениць гімназій та ліцеїв економічного спрямування, що розроблена на основі Державного стандарту базової середньої освіти та інших вітчизняних і міжнародних документів, у яких розкриваються загальні підходи до освіти у XXI столітті та особливості вивчення природничих наук (це зокрема: Конвенція з біологічного різноманіття, Рамкова конвенція про зміну клімату, Декларація Ріо з навколишнього середовища та розвитку, Програма дій «Порядок денний на XXI століття», Цілі розвитку тисячоліття, «Перетворення нашого світу: Порядок денний сталого розвитку 2030»).

Ключовими у цих документах, щодо вивчення екологічного менеджменту та економіки природокористування в базовій середній школі, є такі позиції:

- 1) збереження та відновлення біологічного різноманіття, його стале використання, в тому числі і шляхом справедливого розподілу отриманих від цього вигід;
- 2) стабілізація концентрації в атмосфері парникових газів на рівні, якій забезпечить запобігання негативним антропогенним змінам клімату;
- 3) право на розвиток має бути реалізоване таким чином, щоб задовольняти потреби в розвитку і зберігати довкілля для нинішніх і наступних поколінь, охорона довкілля має стати невід'ємною частиною процесу розвитку і не може розглядатися окремо від нього, обмеження і відмова від тих моделей виробництва, які не відповідають сталому розвитку;
- 4) необхідність дотримання курсу на сталий розвиток і на забезпечення побудови економічно, соціально та екологічно збалансованого майбутнього для планети, необхідність подальшого просування ідеї збалансованого

розвитку на всіх рівнях та інтеграції його економічної, соціальної та екологічної складових і врахування їх взаємозв'язку.

Програма розроблена з урахуванням сучасних досягнень психолого-педагогічних наук. Рання юність – це вік безпосередньої підготовки підростаючої особистості до життя, як дорослої людини. У курсі за вибором слід звертати особливу увагу на питання вибору професії, підготовки до трудової діяльності. Формування навичок і вмінь, зокрема, високої самооцінки, впевненості в собі, активності, поривання до дій. Учнівські проєкти направляти на реалізацію їх потреб і право мати власні вподобання та вибирати їх незалежно від батьків, формування особистісних поглядів, норм, ціннісних орієнтацій.

Мета курсу «Екологічний менеджмент та економіка природокористування» – сформувати в учнів/учениць систему знань і практичних навичок щодо застосування принципів, методів та інструментів менеджменту і аудиту в охороні довкілля. Звичайно, основна мета курсу не суперечить меті природничої освітньої галузі, яка окреслена у Державному стандарті базової середньої освіти – формування особистості учня, який знає та розуміє основні закономірності живої і неживої природи, володіє певними вміннями її дослідження, виявляє допитливість, на основі здобутих знань і пізнавального досвіду, усвідомлює цілісність природничо-наукової картини світу, здатен оцінити вплив природничих наук, техніки і технологій на сталий розвиток суспільства та можливі наслідки людської діяльності у природі, відповідально взаємодіє з навколишнім природним середовищем.

Мета курсу реалізується через розв'язання послідовних *завдань*, а саме:

- надання учням теоретичних знань та практичних навичок щодо застосування в практичній діяльності екологічного законодавства;
- розуміння про необхідність виходу з екологічної кризи шляхом змін в екологічній свідомості і споживанні;
- визначення перспектив Україні на міжнародній арені у сфері природоохоронної діяльності;
- отримання досвіду розробки екологічної політики підприємства;
- організацію практичних робіт, пов'язаних з оцінкою радіаційного стану, захисту довкілля та оптимізації природокористування.

Для досягнення визначеної мети курсу *пріоритетом у навчанні* мають бути:

- ціннісні орієнтири, визначенні пунктом 4 Державного стандарту;
- компетентнісний потенціал природничої освітньої галузі, що визначає можливості у формуванні всіх ключових компетентностей засобами курсу;

- формування наскрізних в усіх ключових компетентностях умінь, визначених пунктом 9 Державного стандарту;
- провідний принцип навчання – орієнтація на дію.

Структура змісту курсу за вибором «Екологічний менеджмент та економіка природокористування» є концентровано-спіральною та поєднує у собі інформацію екологічного, економічного та географічного спрямування. Це означає, що більшість змістових понять будуть формуватися поступово протягом курсу. У процесі навчання виконуються практичні роботи та інші види навчальної діяльності. Перелік тем є орієнтовним. Учителю надається право самостійно обирати необхідні, на його думку, теми, з урахуванням інтересів учнів/учениць. Практичні роботи перевіряються та оцінюються вчителем згідно з його вибором у всіх учнів або вибірково. Окремі питання курсу учитель може запропонувати учням опрацювати самостійно.

Основна частина

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Види навчальної діяльності
РОЗДІЛ I		
ЕКОЛОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В СИСТЕМІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ (6 ГОД)		
Тема 1.1. Взаємодія економічних систем та навколишнього природного середовища		
<p>Розуміє поняття «природокористування» та «екологічний менеджмент».</p> <p>Усвідомлює важливості ощадного природокористування на сучасному етапі розвитку цивілізації.</p> <p>Оцінює наслідки використання людиною природних багатств на даному етапі розвитку цивілізації.</p> <p>Дає господарську оцінку природним ресурсам.</p> <p>Називає шляхи впровадження екологічного менеджменту на українських підприємствах.</p> <p>Розповідає про вплив екологічної ситуації на здоров'я населення.</p>	<p>Поняття «природокористування» та його соціально-економічна сутність. Проблеми природокористування на сучасному етапі розвитку цивілізації. Екологічний менеджмент як специфічна галузь знань. Шляхи впровадження екологічного менеджменту на українських підприємствах.</p>	<p>Дослідження:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розуміють необхідність раціонального використання природних ресурсів. <p>Робота з інформацією:</p> <ul style="list-style-type: none"> - за допомогою мережі Інтернет пошук інформації про наслідки нераціонального користування. <p>Робота в групі для розв'язання проблем:</p> <ul style="list-style-type: none"> - усвідомлюють необхідність дбайливого ставлення до навколишнього середовища як до потенційного джерела здоров'я, добробуту та безпеки людини; - усвідомлюють про важливість організації системи управління природоохоронною діяльністю.

<p>Називає традиційні і альтернативні джерела енергії; види і джерела водозабруднень; основні способи поводження зі сміттям на підприємствах.</p> <p>Дотримується правил безпечної поведінки для збереження здоров'я і довкілля.</p>		<p>Проектна діяльність:</p> <ul style="list-style-type: none"> - підготовка фотовиставки «Наслідки нераціонального природокористування». <p>Екскурсії</p> <ul style="list-style-type: none"> - екскурсія на українське підприємство («Coca Cola», «Roshen», «Рудь», «Кулиничі» та ін.).
<p>Тема 1.2. Концепція сталого розвитку як основа екологічного менеджменту</p>		
<p>Називає основні цілі сталого розвитку.</p> <p>Знає основні міжнародні документи, які існують у галузі сталого розвитку.</p> <p>Оцінює нерівномірність суспільного розвитку різних регіонів світу.</p> <p>Усвідомлює глобальне значення сталого розвитку.</p> <p>Характеризує ключові принципи сталого розвитку.</p> <p>Визначає основну мету екологічного менеджменту.</p> <p>Аналізує вимоги до управління навколишнім середовищем.</p> <p>Дотримується правил безпечної поведінки для збереження здоров'я і довкілля.</p>	<p>Концепція сталого розвитку та її значення. Ключові принципи сталого розвитку. Формування системи екологічного менеджменту у економіці сталого розвитку. Вимоги до планування управління навколишнім середовищем.</p>	<p>Дослідження:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розуміють необхідність встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь. <p>Робота з інформацією:</p> <ul style="list-style-type: none"> - «Поради для ледачих як врятувати світ» від ПРООН Україна. <p>Робота в групі для розв'язання проблем:</p> <ul style="list-style-type: none"> - готові брати участь у вирішенні питань довкілля і розвитку суспільства; - усвідомлюють важливість охорони здоров'я та санітарно-епідемічної безпеки населення. <p>Проектна діяльність: Розробка сценарію та проведення квесту «Цілі сталого розвитку».</p>
<p>Тема 1.3. «Зелена» і «Синя» економіки – нові вектори сталого розвитку</p>		
<p>Розуміє поняття «зелена» та «синя» економіка.</p> <p>Оцінює роль сталого споживання для реалізації моделі зеленої економіки.</p>	<p>Поняття «зелена економіка» та «синя економіка». Історичні передумови виникнення. Стале споживання та його</p>	<p>Дослідження:</p> <ul style="list-style-type: none"> - усвідомлюють, що економіка є залежним компонентом природного середовища. <p>Робота з інформацією:</p>

<p>Пояснює основні передумови виникнення «зеленої економіки».</p> <p>Розрізняє основні знаки екологічного маркування та сертифікації.</p> <p>Робить висновок про необхідність виходу з екологічної кризи шляхом змін в екологічній свідомості і споживанні.</p> <p>Порівнює рівень суспільного і особистого споживання у розвинутих країнах та країнах, що розвиваються.</p> <p>Дотримується правил безпечної поведінки для збереження здоров'я і довкілля.</p>	<p>значення для зеленої економіки. Екологічна сертифікація та маркування.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - аналіз домашніх продуктів харчування на наявність маркування. <p>Робота в групі для розв'язання проблем:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розуміють важливість екологічного маркування продукції для життя та здоров'я людини; - наводять приклади «зеленої» підприємницької діяльності. <p>Проектна діяльність:</p> <ul style="list-style-type: none"> - підготовка презентації «Вплив харчових добавок на здоров'я людини». <p>Практична робота: Аналіз знаків екологічного маркування та опис їх призначення.</p>
--	---	--

РОЗДІЛ 2

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД І СПІВРОБІТНИЦТВО У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА (6 ГОД)

Тема 2.1. Міжнародне співробітництво у сфері збереження та відтворення довкілля

<p>Розуміє роль міжнародних організацій з охорони природи.</p> <p>Висловлює судження про роль міжнародного співробітництва у розв'язуванні проблем взаємодії природи і суспільства;</p> <p>Дає оцінку заходам і формам міжнародного співробітництва у сфері охорони природи.</p> <p>Розрізняє основні віхи становлення міжнародного співробітництва у сфері охорони природи.</p> <p>Презентує приклади власного досвіду зі збереження навколишнього природного середовища.</p>	<p>Основні віхи становлення системи міжнародного співробітництва у сфері охорони навколишнього природного середовища. Форми міжнародного співробітництва у сфері охорони довкілля. Заходи щодо реалізації міжнародного співробітництва у сфері охорони довкілля.</p>	<p>Дослідження:</p> <ul style="list-style-type: none"> - пропонують власні шляхи розв'язування екологічних проблем на основі міжнародного співробітництва. <p>Робота з інформацією:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Міжнародний проєкт WWF "Відкриті кордони для дикої фауни у Карпатах". <p>Робота в групі для розв'язання проблем:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розуміють значення досвіду у сфері охорони навколишнього природного середовища інших країн і врахування цього досвіду для розвитку України. <p>Проектна діяльність:</p>
---	--	---

<p><i>Знаходить, збирає, зберігає, представляє, аналізує і узагальнює</i> інформацію щодо реальних проєктів міжнародного рівня у сфері охорони природи.</p> <p><i>Дотримується правил</i> безпечної поведінки для збереження здоров'я і довкілля.</p>		<p>Розробка ментальної карти «Напрями міжнародного співробітництва у сфері охорони довкілля»</p>
<p>Тема 2.2. Зарубіжний досвід регулювання природокористування</p>		
<p><i>Називає</i> основні методи стимулювання природоохоронної діяльності.</p> <p><i>Усвідомлює</i> важливість зарубіжного досвіду для розвитку природоохоронної діяльності в Україні.</p> <p><i>Наводить приклади</i> можливих економічних важелів держави щодо стимулювання і впливу на природне середовище.</p> <p><i>Усвідомлює</i> необхідність дотримання природоохоронного законодавства.</p> <p><i>Визначає</i> напрями регулювання та управління природокористуванням в різних країнах світу.</p> <p><i>Дотримується правил</i> безпечної поведінки для збереження здоров'я і довкілля.</p>	<p>Особливості регулювання системи природокористування в різних країнах світу: країни розвинутого капіталізму, країни з перехідною економікою, країни «третього світу».</p>	<p>Дослідження:</p> <ul style="list-style-type: none"> - висловлюють судження щодо важливості заходів з метою раціонального використання та охорони природних ресурсів. <p>Робота з інформацією:</p> <ul style="list-style-type: none"> - пропозиції щодо вдосконалення законодавства України у сфері природокористування. <p>Робота в групі для розв'язання проблем:</p> <ul style="list-style-type: none"> - устанавлюють залежність між рівнем соціально-економічного розвитку країн і станом системи природокористування. <p>Проектна діяльність Міні-проект «Природоохоронна діяльність моєї місцевості».</p>
<p>Тема 2.3. Перспективи України в глобальній системі природоохоронної діяльності</p>		
<p><i>Ознайомлюється</i> з державною екологічною політикою України;</p> <p><i>Називає</i> приклади участі України в міжнародних програмах.</p> <p><i>Висловлює судження</i> про участь України в процесі розв'язання екологічних проблем.</p>	<p>Державна екологічна політика України. Участь України в міжнародних екологічних програмах. Міжнародне співробітництво з подолання наслідків на Чорнобильській атомній електростанції. Участь</p>	<p>Дослідження:</p> <ul style="list-style-type: none"> - презентують добірку матеріалів про Чорнобильську катастрофу. <p>Робота з інформацією:</p> <ul style="list-style-type: none"> - за допомогою офіційного сайту Української кліматичної мережі зібрати останні новини щодо змін клімату.

<p>Визначає стратегічні напрями подолання наслідків аварії на ЧАЕС.</p> <p>Оцінює роль людини у змінах клімату.</p> <p>Аналізує діяльність України у сфері боротьби з глобальними змінами клімату.</p> <p>Характеризує соціальні й екологічні наслідки змін клімату.</p> <p>Дотримується правил безпечної поведінки для збереження здоров'я і довкілля.</p>	<p>України у міжнародних механізмах боротьби з глобальними змінами клімату.</p>	<p>Робота в групі для розв'язання проблем:</p> <ul style="list-style-type: none"> - усвідомлюють як зміни клімату впливають на здоров'я людини та безпеку. - розуміють перспективи взаємовигідного співробітництва України у сфері охорони довкілля. <p>Практична робота: Створити інфографіку на тему «Чорнобиль: катастрофа у цифрах».</p> <p>Екскурсії</p> <ul style="list-style-type: none"> - Національний музей «Чорнобиль».
--	---	--

РОЗДІЛ 3
ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРИРОДООХОРОННИХ ЗАХОДІВ (6 ГОД)

Тема 3.1. Види природоохоронних заходів і їх роль у виробничому процесі

<p>Знають основні поняття «економічна ефективність», «комплекс природоохоронних заходів».</p> <p>Розуміють яких цілей має забезпечити проєктований комплекс природоохоронних заходів.</p> <p>Висловлюють власну думку щодо того, як досягти екологічний та соціально-економічний результат.</p> <p>Оцінюють приріст грошової оцінки реалізованої продукції, одержаного за рахунок повної утилізації сировинних, паливно-енергетичних та інших матеріальних ресурсів у результаті здійснення природоохоронних заходів.</p> <p>Характеризують ефективне використання природних ресурсів у масштабах розглянутої території (району, області, країни).</p> <p>Наводять приклади врахування чинника часу при оцінці витрат і результатів природоохоронних заходів.</p>	<p>Поняття «економічна ефективність», «комплекс природоохоронних заходів».</p> <p>Нормативні вимоги щодо якості навколишнього середовища. Вимоги одержання економічного ефекту від поліпшення стану навколишнього середовища.</p> <p>Збереження естетичної цінності природних і антропогенних ландшафтів, пам'яток природи, заповідних зон та інших охоронних територій.</p> <p>Утилізація сировинних, паливно-енергетичних та інших матеріальних</p>	<p>Дослідження негативного впливу на навколишнє середовище у своїй місцевості, населеному пункті, мікрорайону проживання.</p> <p>Робота з інформацією: щодо запобігання та економії втрат природних ресурсів за рахунок реалізації природоохоронних заходів, розвиток науки і техніки, створення нових технічних засобів.</p> <p>Робота в групі для розв'язання проблем: економії мінеральної сировини.</p> <p>Проєктна діяльність з вивчення умов праці і відпочинку популярних професій, економічна оцінка фактично здійснених природоохоронних заходів.</p> <p>Екскурсії: до великих міст або міських агломерацій.</p>
---	---	--

<p>Розрізняє довгострокові прогнози, програми з охорони навколишнього середовища, проектування природоохоронних об'єктів і комплексів.</p> <p>Дотримується правил безпечної поведінки для збереження здоров'я і довкілля.</p>	<p>ресурсів. Міжгалузевий підхід до обґрунтування природоохоронних заходів. Показник порівняльної економічної ефективності природоохоронних витрат.</p>	
Тема 3.2. Сутність економічної ефективності природоохоронних заходів підприємства		
<p>Знають основні поняття «природокористування», «ринкові цінності», «неринкові цінності», «екосистеми», «екологічний моніторинг».</p> <p>Розуміють цінність для життєзабезпечення лісів, степів, рік, озер, океанів, тощо.</p> <p>Висловлюють власну думку щодо розробки екологічних програм для планування екологічних заходів у своїй об'єднаній територіальній громаді (ОТГ).</p> <p>Оцінюють стан довкілля, контролю за змінами його параметрів, прогнозу, прийняття рішень, їх реалізації (екологічний контроль).</p> <p>Заповнюють таблиці відхилень від нормативів контрольних величин (атмосфери, гідросфери, ґрунту, викидів промислових підприємств).</p> <p>Аналізують відображення у планах виробництва природоохоронної діяльності підприємств.</p> <p>Наводить приклади врахування потреб економіки і запобігання можливим втратам природних ресурсів, викликаних діяльністю промислових підприємств (природозахисна діяльність), використання методів біоіндикації (мохи, лишайники, водорості, мідії тощо).</p>	<p>Поняття «природокористування», «ринкові цінності», «неринкові цінності», «екосистеми», «екологічний моніторинг».</p> <p>Формування механізмів природокористування в ринковій економіці.</p> <p>Довгострокове використання навколишнього середовища. Грошова вартість товарів або послуг природного походження (очищення води, повітря і їхнє оновлення). Цінність для життєзабезпечення природних систем.</p> <p>Ресурсний підхід. Природозахисна діяльність. Управління природними і соціоприродними екосистемами. Екологічний менеджмент. Екологічний контроль. Методи дослідження: біоіндикації, дистанційний, екологічного</p>	<p>Користування вимірювальними приладами/моделями: термометри, барометри, психрометри, гігрометри, флюгери, шумоміри.</p> <p>Розв'язування задач: щодо виходу з аварійної або стихійної ситуації, ліквідація можливого розвитку надзвичайної ситуації через накопичені радіоактивні речовини, хімічну зброю, технології, що застаріли.</p> <p>Робота з інформацією: збір, обробка, аналіз і синтез даних, побудова моделей, створення баз даних для користувачів; Конвенцію про транскордонне забруднення, Конвенції про ресурси, що перебувають у спільному користуванні, Конвенції про використання ресурсів, що є надбанням людства.</p> <p>Робота в групі для розв'язання проблем: ціни ресурсу із урахуванням інфляційних процесів.</p> <p>Проектна діяльність щодо оцінки відновлювальних ресурсів у своїй місцевості, визначення збитків завданих довкіллю, що виникають під час будівництва й експлуатації промислових об'єктів.</p>

<p>Розрізняє інформаційні, попереджувальні та адміністративно-попереджувальні заходи екологічного моніторингу.</p> <p>Групує (впорядковує) види забруднення навколишнього середовища (за основними компонентами екосистем: води, землі, повітря, біологічного середовища).</p> <p>Описує в загальних рисах, цінність для життєзабезпечення природних систем та цінність краси природи.</p> <p>Виявляє уміння й демонструє навички реєстрації екологічних характеристик та інших даних системи.</p> <p>Дотримується правил безпечної поведінки для збереження здоров'я і довкілля.</p>	<p>моделювання. Екологічний моніторинг. Сертифікація екологічного менеджменту. Міжнародні екологічні стандарти. Українські державні стандарти. Сучасна екологічна політика. Засоби реалізації політики раціонального природокористування.</p>	<p>Практична робота: аналіз стану забруднення навколишнього середовища за допомогою аерофотозйомки або космічної зйомки.</p> <p>Екскурсії на виробництво:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ фарфоровий завод; ✓ хлібо-пекарський комбінат; ✓ водоканал; ✓ друкарня; ✓ телевізійний канал; ✓ поліграфічне підприємство; ✓ кіностудія; ✓ видавництво; ✓ досвідне лісомисливське господарство; ✓ склозавод; ✓ завод морозива тощо.
--	---	---

РОЗДІЛ 4

ЕКОНОМІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИХ ТЕРИТОРІЙ (6 ГОД)

Тема 4.1. Міжнародний досвід у сфері управління природно-заповідною діяльністю

<p>Знають основні поняття «раціональне природокористування»,</p> <p>Висловлюють думки з питань збереження генетичних ресурсів, видів, екосистем і ландшафтів,</p> <p>Характеризують сталий розвиток суспільства, Карпатський біосферний заповідник,</p> <p>Дотримується правил безпечної поведінки для збереження здоров'я і довкілля.</p>	<p>Поняття «раціональне природокористування», Європейські конвенції: Севільська стратегія біосферних резерватів ЮНЕСКО, Рамсарська конвенція про водно-болотні угіддя, Конвенція про збереження дикої фауни і флори та природних середовищ в Європі, Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, Рамкова конвенція про</p>	<p>Дослідження: екологічна освіта; питання охорони природи і сталого розвитку; створено мережу моніторингових ділянок;</p> <p>Робота з інформацією: використання геоінформаційних систем (ГІС), всеукраїнських екологічних науково-популярних журналів.</p> <p>Проектна діяльність Долина нарцисів;</p> <p>Екскурсії: наукові лабораторії, фенологічних пунктів, гідро- та метеопостів;</p>
--	---	---

	<p>охорону та сталий розвиток Карпат. Закон України «Про природно-заповідний фонд України». Всесвітній фонд природи (WWF), Програма ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП), Загальноєвропейський процес збереження довкілля. Міжнародний досвід створення біосферних резерватів. Програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» Функції біосферних резерватів. Біосферні резервати України: Асканія-Нова, Карпатський, Чорноморський, Дунайський, Ужанський, Надсянський, Шацький. Глобальне значення для охорони природних ландшафтів. Моделі національних природних парків (НПП).</p>	<p>Музею екології гір та історії природокористування Карпат;</p>
Тема 4.2. Вплив глобалізації та проблеми збереження природно-заповідного фонду		
<p><i>Знають</i> про ринок торгівлі викидами парникових газів та проблему скорочення їх викидів.</p> <p><i>Оцінюють</i> регіональні програм використання та охорони земель адміністративних областей, районів, а також схем і проектів</p>	<p>Зміни клімату і глобальне потепління. Міжнародні форуми з проблем змін клімату і глобального потепління.</p>	<p><i>Дослідження:</i> антропогенного навантаження на довкілля; локалізації негативних змін у природному середовищі;</p>

<p>організації територій у межах сільських і селищних рад,</p> <p>Характеризують подібні і відмінні риси заповідних зон біосферних заповідників національних природних і регіональних ландшафтних парків, природних заповідників, пам'яток природи, заповідних урочищ.</p> <p>Наводить приклади незаконної рубки або пошкодження дерев і чагарників до ступеня припинення росту.</p> <p>Виявляє й демонструє вміння моделювати ситуацію, готовність реагувати на тенденції, що формуються відповідними факторами, використовує інтелект і творчість, надійні методи досліджень; втілення стратегії в життя.</p> <p>Дотримується правил безпечної поведінки для збереження здоров'я і довкілля.</p>	<p>Стратегічний менеджмент у сфері природно-заповідної діяльності.</p> <p>Метод дослідження (закладання постійних пробних площ у різних зонах природно-заповідної сфери).</p> <p>Розроблення проектів рубок формування і оздоровлення лісів природно-заповідного фонду.</p> <p>Значення землеустрою природно-заповідного фонду.</p> <p>Надання дозволів заготівлі (збору) дикорослих плодів, ягід, горіхів, грибів, лікарських рослин, технічної сировини, облаштування організованих місць відпочинку та ін.</p>	<p>Робота в групі для розв'язання проблем: масового висихання хвойних лісів та зараження кореневою губкою.</p> <p>Екскурсії: відділ кліматичних досліджень і довгострокових прогнозів Українського гідрометеорологічного інституту ДСНС України та НАН України.</p>
<p>Тема 4.3. Пріоритетні напрями удосконалення менеджменту природно-заповідних територій</p>		
<p>Знають про рекреаційну ємність, природно-рекреаційні ресурси,</p> <p>Оцінюють потенціал оздоровлення населення, сільський туризм, розвиток літніх і зимових видів спорту, кліматолікування, відпочинок у рідному краї.</p> <p>Характеризують рекреаційний комплекс із замкнутим циклом виробництва.</p> <p>Аналізують залучення місцевого населення до рекреаційної</p>	<p>Поняття «рекреаційна ємність», «природно-рекреаційні ресурси».</p> <p>Указ Президента України «Про заходи щодо подальшого розвитку природно-заповідної справи в Україні».</p> <p>Державна політика у сфері розвитку природно-заповідної справи в Україні.</p>	<p>Дослідження</p> <p>Користування вимірювальними приладами/моделями:</p> <p>Розв'язування задач:</p> <p>Робота з інформацією: служб державної охорони природно-заповідного фонду.</p> <p>Робота в групі для розв'язання проблем:</p>

<p>діяльності, в тому числі до сільського (зеленого), екологічного та агротуризму.</p> <p>Наводить приклади спостереження за флорою і фауною, походи маршрутами історичних та літературних героїв.</p> <p>Дотримується правил безпечної поведінки для збереження здоров'я і довкілля.</p>	<p>Здійснення спеціальних природоохоронних заходів щодо збереження біотичного і ландшафтного різноманіття в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду.</p> <p>Екологічно збалансований розвиток територій та об'єктів природно-заповідної справи.</p> <p>Наукове забезпечення розвитку заповідної справи.</p> <p>Підвищення рівня інформування громадськості про стан збереження навколишнього природного середовища.</p>	<p>Проектна діяльність реалізація еколого-економічних проектів у сфері рекреації та інших видів.</p> <p>Практична робота: визначення допустимих рекреаційних навантажень на природні комплекси природно-заповідного фонду.</p> <p>Екскурсії:</p>
<p>Підсумкове заняття (1 год)</p>		<p><i>Резерв часу (4 год)</i></p>

Використані джерела

1. Газуда М. В. Регіональний менеджмент збереження і відтворення природно-заповідних територій : монографія / М. В. Газуда, І. Б. Дяченко. Ужгород : Видавництво ФОП Бреза А. Е., 2014. 248 с.
2. Галушкіна Т. П., Грановська Л. М., Кисельова Р. А. Екологічний менеджмент та аудит : Навч. посіб. / Т. П. Галушкіна, Л. М. Грановська. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2013. 456 с.
3. Державний стандарт базової середньої освіти / Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898 [Електронний ресурс] = Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>, вільний (дата звернення: 18 листопада 2020 р.).
4. Екологічний менеджмент : Навч. посіб. / За ред. В. Ф. Семенова, О. Л. Михайлюк. К. : Знання, 2006. 366 с.
5. Екологічний менеджмент [Електронний ресурс] : навчальний посібник. К. : Центр навч. літ., 2004. 516 с.
6. Екологічний менеджмент території, охорона ландшафтного і біотичного різноманіття, рекреаційні ресурси та перспективи розвитку Національного природного парку "Черемоський" / [Чорней І. І. та ін.] ; наук. ред.: І. І.

- Чорней [та ін.] ; М-во екології та природ. ресурсів України, Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, Каф. ботаніки, ліс. і садово-парк. госп-ва [та ін.]. Чернівці : Друк Арт, 2018. 237, [2] с. : іл.
7. Економіка природокористування і сталий розвиток : наук. журн. / засн. і вид.: ДУ «ІЕПРС НАН України». Київ, 2018.
 8. Концепція розвитку природничо-наукової освіти (STEM-освіти) / розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 960-р [Електронний ресурс] = Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-%D1%80#n8>, вільний (дата звернення: 29 квітня 2021 р.).
 9. Хвесик М. А. Економіка природокористування: вектори розвитку / М. А. Хвесик ; НАН України, Держ. установа «Ін-т економіки природокористування та сталого розвитку НАН України». Київ : ДУ ІЕПРС НАН України, 2019. 397 с. : іл.
 10. Цілі Розвитку Тисячоліття. Україна-2010 [Електронний ресурс] : національна доповідь / Міністерство економіки України ; за заг. ред. Е. Лібанової. Київ : [б. в.], 2010. 108 с.
 11. Шаравара В. В. Економіка природокористування : навч. посіб. [для студентів ВНЗ спец. 101 Екологія, 103 Науки про Землю] / Шаравара В. В., Любинський О. І. ; М-во освіти і науки України, Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка. Кам'янець-Подільський : Друкарня «Рута», 2020. 250 с. : іл.

Авторський колектив:

Логінова А.О., науковий співробітник відділу навчання географії та економіки Інституту педагогіки НАПН України, anila_1@ukr.net;

Яценко В.С., старший науковий співробітник відділу навчання географії та економіки Інституту педагогіки НАПН України, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, iatsenko_v@ukr.net